सेंट उर्सुला गर्ल्स हायस्कूल अण्ड जुनिअर कॉलेज, नागपूर

द्वितीय सत्र परीक्षा 2019–20

विषय – हिंदी

समय –2.00 घंटे | वर्ग – **6 (B)** | गुण – 40

प्रश्न 1ला खालील उतारा वाचून त्याखालील कृत्या पूर्ण कराः

नीता : २८ नोव्हेंबर महात्मा जोतीराव फुले यांची पुण्यतिथी व ६ डिसेंबर डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचा महापरिनिर्वाण दिन या निमित्ताने ही बालसभा आयोजित केली आहे. या बालसभेचे नियोजन इयत्ता सहावीच्या वर्गाकडे आहे. माझा वर्गमित्र कुणाल याने या बालसभेचे अध्यक्षस्थान स्वीकारावे अशी मी वर्गाच्या वतीने त्याला विनंती करते. शाळेच्या मुख्याध्यापिका, सर्व शिक्षक व आजच्या कार्यक्रमाचे अध्यक्ष यांनी मंचावर स्थानापन्न व्हावे,

तन्वी : धन्यवाद अन्वर! यानंतर इयत्ता सहावीतील निलोफर आपले विचार मांडेल.

निलोफर : आज मी डॉ. आंबेडकर यांच्याविषयी बोलणार आहे.

डॉ. बाबासाहेब यांचे मूळनाव भीमराव होते. त्यांचे वडील रामजी व्यासंगी व शिक्षणाविषयी आस्था असणारे होते; म्हणून त्यांनी बाबासाहेबांना शिक्षण घेण्यास प्रोत्साहन दिले. त्यासाठी त्यांनी अपार कष्ट केले. बाबासाहेबांच्या प्रगतीवर त्यांचे बारीक लक्ष असायचे. वडिलांच्या विचारांचा पगडा आंबेडकर यांच्यावर होता. डॉ. बाबासाहेब यांचे सर्वांत जवळचे मित्र म्हणजे पुस्तके. ते पुस्तकांत खूप रमायचे. वाचनामुळेच त्यांना मनन, चिंतन करण्याची सवय जडली. कुशाग्र बुद्धिमत्ता, उत्तुंग ज्ञान व अखंड वाचन यांमुळे ते आपल्या भारतीय राज्यघटनेचे शिल्पकार झाले. या थोर कर्तृत्ववान घटनेच्या शिल्पकाराला मी अभिवादन करून थांबते. जयहिंद !

तन्वी : धन्यवाद निलोफर! यानंतर मी इयत्ता सातवीतील गुरुप्रीतला आपले विचार मांडण्यास पुढे बोलवत आहे.

गुरुप्रीत : महात्मा जोतिबा फुले यांना आपण महात्मा म्हणतो, कारण त्यांनी समाजासाठी, देशासाठी प्रचंड कार्य केले. सत्यशोधक समाजाची स्थापना केली. विधवा विवाहास प्रोत्साहन दिले. अनाथालये काढली. सर्वांनी शिकावे या तळमळीने अहोरात्र झटले. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी शिक्षणाचे महत्त्व ओळखून मिलिंद व सिद्धार्थ कॉलेजची स्थापना केली; वसतिगृहे निर्माण करून विद्यार्थ्यांच्या राहण्याची सोय केली, पुस्तकांसारखा दुसरा मित्र नाही असा आपल्याला त्यांनी संदेश दिला. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांना भारतीय राज्यघटनेचे शिल्पकार म्हणून ओळखले जाते. या दोन व्यक्ती आपल्यासाठी दीपस्तंभ आहेत. त्यांना मनःपूर्वक अभिवादन करून माझे दोन शब्द पूर्ण करतो. जयहिंद !

तन्वी : धन्यवाद गुरुप्रीत! आता मी आजच्या कार्यक्रमाच्या अध्यक्षांना विनंती करते, की त्यांनी आपले विचार मांडावे.

कुणाल : मित्रांनो, मला अध्यक्षपद दिल्याबद्दल सर्वप्रथम मी आपल्याला धन्यवाद देतो. आपण अनेक विद्यार्थ्यांचे विचार ऐकले. त्यातून आपल्याला या दोन थोर व्यक्तींच्या कार्याची, विचारांची माहिती मिळाली. कवी विंदा करंदीकरांनी म्हटल्याप्रमाणे –

देणाऱ्याने देत जावे,
घेणाऱ्याने घेत जावे.
घेता घेता एक दिवस,
देणाऱ्याचे हात घ्यावे.

महात्मा फुले व डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या कार्याने, त्यागाने व सेवेने प्रेरित होऊन आपण ही शिक्षणाची गंगा घरोघरी पोहोचवण्याचा संकल्प करूया व आपल्या

अ) कृती पूर्ण करा. **(1)**

1) महात्मा जोतीराव फुले पुण्यतिथी → [ ]

2) महापरिनिर्वाण दिन → [ ]

ब) खालील कृती पूर्ण करा. **(1)**

1) डॉ. बाबासाहेब यांचे सर्वांत जवळचे मित्र. → [ ]

2) सत्यशोधक समाजाची स्थापना करणारे → [ ]

कृती पूर्ण करा. **(1)**

क) उताऱ्यात आलेल्या विंदा करंदीकरांनी म्हटलेल्या ओळी. → [ ]

ड) इयत्ता सहावीच्या बालसभेचे आयोजन कोणत्या निमित्ताने केले होते? (1)

प्रश्न 2 रा खालील उतारावाचून त्याखालील कृती पूर्ण करा.

बाबा, मावळातल्या सह्याद्रीच्या अत्युच्च शिखरावर वसलेला 'राजगड' आम्ही बघितला. अहो! या राजगडाला ''गडांचा राजा आणि राजांचा गड' असे म्हणतात. सहलीला जाण्यापूर्वीच शाळेत शिक्षकांनी आम्हांला राजगडाची प्रतिकृती दाखवली होती. त्यांनी सांगितले, '१६४६ साली छत्रपती शिवाजी महाराजांनी राजगड ताब्यात घेतला. हा किल्ला जुना, दुर्लक्षित, ओसाड पण बळकट आहे. इतकेच नव्हे तर तो अतिउंच असून अवघड अशा डोंगरावर आहे.'

बरं का बाबा, रायगडाप्रमाणेच राजगडसुद्धा छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या राजधानीचे ठिकाण. किती प्रचंड आणि भव्य किल्ला हा! या राजगडाचे भौगोलिक स्थान आणखीनचं आगळेवेगळे. उत्तरेला गुंजवणी नदी, दक्षिणेला वेळखंड नदीवर भाटघर धरण, पूर्वेला पुणे-सातारा रस्ता तर पश्चिमेला सह्याद्रीचा घाटमाथा. भाटघर धरणाचे अथांग जलाशय आणि सृष्टिसौंदर्य बघून मला तिथून परतावंसंच वाटतं नव्हतं. बाबा, आमच्यासोबत अत्यंत बोलका आणि तज्ज्ञ मार्गदर्शक होता. तुम्ही मला नेहमीच किल्ल्यांबाबत सांगता तशी त्या मार्गदर्शकाने आम्हांला किल्ल्याबाबत खूप छान माहिती पुरवली. त्याने सांगितले, 'या किल्ल्याची उंची सर्वांत जास्त आहे. याचा घेर बारा कोसांचा आहे. शिवाजी महाराजांनी त्याचा विस्तार केला. त्याला राजधानीचे ठिकाण बनवले. राजधानीला आवश्यक असलेले सर्व बांधकाम इथे करून घेतले.' बाबा, मी त्या किल्ल्याचे दुरून निरीक्षण केले. मला या किल्ल्याचा आकार उपड्या ठेवलेल्या सिलिंग फॅनसारखा जाणवला. मध्यभागी पंख्याचा उंचवटा म्हणजे बालेकिल्ला. पंख्याची तीन पाती म्हणजे पद्मावती, सुवेळा आणि संजीवनी या तीन माच्या.

किल्ल्याला देखणा व प्रसन्न परिसर लाभला आहे. परिसरात पर्यटकांसाठी अनेक फलक लावलेले आहेत. मी सर्व फलक वाचले. मला एक फलक खूप आवडला. त्यावर लिहिले होते, 'या गडावर नेताजी पालकर, तानाजी मालुसरे, येसाजी कंक, शिळीमकर या थोर व्यक्तींचे वास्तव्य होते. राजगडाने शिवाजी महाराजांच्या हिंदवी स्वराज्य स्थापनेचे कार्य पाहिले. अंधाऱ्या रात्रीतील गुप्त खलबते ऐकली. महाराजांच्या अनेक नव्या मोहिमांची तयारी राजगडाने बघितली. अफझलखानाशी लढण्याचे बेत राजगडावर ठरले. पुरंदर पायथ्याशी तह करण्यास महाराज राजगडावरून गेले होते. महाराज आग्र्याहून सुटून बैराग्याच्या वेशात परत आले ते या राजगडावरच.' बाबा, आमच्या सरांनी सांगितले, जगातील सर्वोत्कृष्ट अशा चौदा किल्ल्यांच्या प्रतिकृती स्वित्झर्लंडमधील म्युझियममध्ये ठेवल्या आहेत. आपल्या सर्वांसाठी अभिमानाची गोष्ट अशी की भारतातील एका किल्ल्याचा त्यात समावेश आहे आणि तो म्हणजे 'राजगड'.

या भव्य आणि ऐतिहासिक किल्ल्याचे दर्शन घेताना माझा ऊर अभिमानाने भरून आला. त्याचे वैभव मी डोळे भरून बघितले. आपल्या पुरातन वास्तूंत देशाचा गौरवशाली इतिहास दडलेला आहे. बाबा, आपण प्रत्येक मोठ्या सुट्टीत एक किल्ला बघण्याचे ठरवूया का? आई कशी आहे? इकडे आल्यापासून आजीच्या रात्री गुणगुणत असणाऱ्या भजनांना मी मुकलो आहे असे वाटते. वसतिगृहातले जेवण बरे आहे. तरीही आईच्या हातच्या जेवणाची खूप आठवण येते. अरे हो, मी निघालो, तेव्हा माझा मित्र महंमदची तब्येत बरी नव्हती. आता कशी आहे ते जरूर

अ) कृती पूर्ण करा. (2)

राजगडाची वैशिष्टये

		दुर्लक्षित		

ब) समीर असे का म्हणाला असावा? (1)

1) मला एक फलक खूप आवडला.

क) कृती पूर्ण करा. (1)

तीन माच्या

प्र 3 रा खाली दिलेल्या कवितेच्या ओळी वाचून त्याखालील कृती पूर्ण करा.

मनासारखे सारे काही जीवनात या घडते का?
फुले निखळुनी पडती, तरिही झाड सारखे झडते का?

भोगावे लागतेच सकला जे येते ते वाट्याला
गुलाब बोटे मोडत नाही आसपासच्या काट्याला
काटे देते म्हणुनी लतिका मातीवरती चिडते का?
मनासारखे सारे काही जीवनात या घडते का?

वसंत येतो, निघुनी जातो, ग्रीष्म जाळतो धरणीला
पुन्हा नेसते हिरवा शालू, पुन्हा नवेपण सृष्टीला
देह जळाला म्हणुनी धरणी एकसारखी रडते का?
मनासारखे सारे काही जीवनात या घडते का?

रोज नभाचे रंग बदलती, घन दाटुनि येतात तरी
निराश आशा पुन्हा नव्याने नक्षत्रे नेतात घरी
अवसेला पाहून पौर्णिमा नभात रुसुनी बसते का?
मनासारखे सारे काही जीवनात या घडते का?

सुखदुःखाची ऊनसावली येते, जाते, राग नको
संकटास लीलया भिडावे, आयुष्याचा त्याग नको
बहुमोलाचे जीवन वेड्या कुणास फिरुनी मिळते का?
मनासारखे सारे काही जीवनात या घडते का?

अ) कृती पूर्ण करा. **(1)**

1) धरणीला जाळतो → ☐

2) मातीवरती न चिडणारी → ☐

ब) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. **(2)**

1) निराश – आशा कवीला कोणाबद्दल वाटते?
2) 'सुखदुःखाची ऊनसावली' म्हणजे काय?

क) तुमच्या मनाने उत्तर लिहा. **(1)**

1) ढग दाटून येतात परंतु पाऊस पडत नाही, तेव्हा तुमच्या मनात कोणते विचार येतात?

प्र 4 था अ) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. **(2)**
(कोणतेही दोन)

1) आजी नातवाला लवकर चल, म्हणून घाई का करीत होती?
2) अजय अस्वस्थ का झाला?
3) लेखिकेच्या बोटाला दुखापत कशी झाली?
दुखापत झाल्यावर लेखिकेने काय केले?
4) उजाडल्यामुळे निसर्गात कोणकोणत्या घटना घडतील, असे कवीला वाटले?

प्र 4 था ब) का ते लिहा. (कोणतेही दोन) **(2)**

1) लेखिकेला कपाळाला हात लावायची वेळ आली.
2) आजोबांची नात जोराने रडू लागली.
3) आजी शहरात गेली.
4) काळी माय ओसाड झाली.

व्याकरण – विभाग

प्रश्न 5 वा अ) खालील वाक्यातील कर्ता, कर्म, क्रियापद ओळखा. **(1)**

वाक्य	कर्ता	कर्म	क्रियापद
1) तारा क्रिकेट खेळते.			
2) यास्मीन पुस्तक वाचते.			

ब) खालील शब्दांचे समानार्थी शब्द लिहा. **(1)**

1) धरणी = 2) लतिका =

क) खालील शब्दांचे विरूद्धार्थी शब्द लिहा. **(1)**

1) उजवा X 2) दुर्लक्ष X

ड) पुढील क्रियापदे सकर्मक की अकर्मक ते ओळखून लिहा. **(1)**

1) आई भाकरी करते.

2) उद्या दिवाळी आहे.

इ) बोट या शब्दावर आधारित वाक्यप्रचार व म्हणी लिहा. (1)

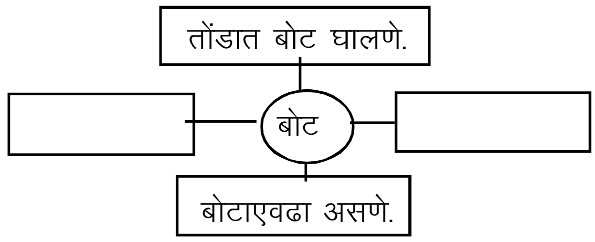

ई) खालील वाक्यांतील संयुक्त क्रियापदे ओळखून लिहा. (1)

1) पालक मुलांसाठी सतत राबत असतात.

उ) खालील वाक्यप्रचारांचा वाक्यांत उपयोग करा. (1)
(कोणतेही एक)

1) मैदान गाजवणे.
2) कपाळावर आठ्या पसरणे.

ऊ) खालील शब्दांना दायी शाली यांपैकी योग्य प्रत्यय लावून नवीन शब्द लिहा. (कोणतेही दोन)(1)

1) गौरव – 2) आनंद –
3) आराम – 4) भाग्य –

ए) पुढील सारणी पूर्ण करा. (4)

काळ	**सामान्य**	**अपूर्ण**	**पूर्ण**	**रीतीकाळ**
वर्तमान काळ	मधुबाला तबला वाजवते			मधुबाला तबला वाजवत असते.
भूतकाळ		मधूबाला तबला वाजवत होती.		
भविष्याकाळ			मधुबाला तबला वाजवत असेल.	

प्र 6 वा खालीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर निबंध लिहा. (4)

1) मी मेट्रो बोलते आहे ––––
2) पहाट
3) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर.
4) माझी आई.

प्र 7वा खालीलपैकी कोणत्याही एका पत्राचा नमुना तयार करा. (4)

1) दिवाळीच्या सुट्टीत तुमच्या घरी बोलवण्यासाठी मैत्रिणीला पत्र लिहा.
किंवा
2) शैक्षणिक सहलीसाठी बसची चौकशी करणारे पत्र एस.टी. बस आगार व्यवस्थापक , नागपूर सेंट्रल यांना लिहा.

प्र 8 वा खाली दिलेल्या मुद्दयांच्या आधारे कथालेखन करा. व योग्य शिर्षक दया. (कोणतेही एक)(4)

(मुद्दे : दोन प्रवासी – वामन व रामन – वाटेत सोन्याच्या नाण्यांची पटी – दोघांनाही पैशांची हाव – एकाने जेवणात विष मिसळणे – दुसऱ्याने त्याला मारणे –– दोघांचाही नाश.)

किंवा

(मुद्दे : शेतकरी – घरासमोर सीताफळाचे झाड – शेतकऱ्याने जमीनदाराला फळे देणे – जमीनदाराला हाव – सीताफळाचे झाड उपटून नेणे – झाड मरणे.)

***